

1944, september 25. Berlín. — Interná zpráva o situácii na Slovensku, vypracovaná v Zahraničnom úrade.

Tajná rišska vec!

Zpráva o situácii na juhovýchode.

Horný Spiš pokojný okrem malých, bežných narušení. Obyvateľstvo, ktoré ustúpilo do generálneho gouvernementu, sa z väčšej časti vrátilo a venuje sa žatevným prácam. Heimatschutz začal činnosť. Slovenské vojsko je heimatschutzom sčasti odzbrojené. Poprad znovu dobyli nemecké oddiely.

Dolný Spiš. Situácia menej priaznivá. Spojenie medzi jednotlivými obcami je síce dostatočné, ale heimatschutz je ešte početne slabý. Nebezpečné živly boli včas zatknuté a vydané nemeckým oddielom. Spojenie medzi horným a dolným Spišom nedostatočné. Cesty sú pre jednotlivito cestujúcich nebezpečné. (Svojrázny terén celého nemeckého územia na dolnom Spiši je obzvlášť vhodný pre potulujúce sa bandy.) Telefonické a telegrafické doručovanie rozkazov z Bratislavy na horný a dolný Spiš nemožné. Železničná doprava toho času ešte nie je obnovená.

Sv. Martin aj naďalej centrom bojov, dosiaľ je neobsadený. Ružomberok je v nemeckých rukách, okolie ešte držia bandy.

Veľké Pole, Kremnica, územie Banskej Bystrice sú ohniskom a hlavným stanom bánd. O udalostiach na tomto území a o rozsahu teroru dochádzajú znepokojujúce zprávy, takže treba rátať s najhorším. Wehrmacht pri postupe na Nitru, Púchov a Žilinu obsadil predvčerom (21. 9.) Prievidzu. Vrútky sú obsadené nemeckým oddielom, mesto a stanica sú zničené. Žilina a dolné Považie sú v nemeckých rukách.

V Bratislave a v Trnave je pokoj.

Otázka dopravy: Trať Bratislava—Žilina je voľná. Cestovanie len s povolením miestneho veliteľstva. Na trati Žilina—Vrútky—Ružomberok—Poprad nie sú možné ani civilné ani vojenské transporty.

Trať Bratislava—Nitra pojazdná.

Traťový úsek Žilina—Ružomberok sa pravdepodobne uvoľní pre vojenské transporty.

Všetky ostatné trate sú mimo prevádzky okrem príležitostných vojenských transportov na traťových úsekoch s nemeckým zaistením.

Výživa: Bratislava, údolie Moravy, dolné Považie, Nitra sú zásobené. Obilie, masť, štátne zásoby múky sú uskladnené na tomto území. Skladišťa, silá sú čiastočne strážené a kontrolované wehrmachtom a heimatschutzom. Na základe overených hlásení sa zdá, že u obyvateľstva obklúčeného bandami je veľký nedostatok potravín, miestami je podľa zprávy výslovný hlad.

Horný Spiš v poriadku.

Dolný Spiš je vďaka zásobám, ktoré sú tam uskladnené, na 4 týždne zabezpečený. Najvýchodnejšia časť zásobovaná sčasti wehrmachtom. Celková zásobovacia situácia dobrá až slabá, podľa poľnohospodársky zužitkovanej plochy.

Financie: Činnosť bánk v Bratislave normálna. Všeobecným javom je väčšie vyberanie pri silnom poklese obratu.

Zatiaľ necítiť nijakú likvidačnú krízu, keďže aj mzdy sa následkom danej situácie vyplácajú veľmi oneskorene.

Horný Spiš: V dôsledku úveru organizovaného Ústredným sväzom a Obchodnou a Úverovou bankou sa napriek daným okolnostiam neprejavuje nedostatok peňazí.

Dolný Spiš: Veľký nedostatok peňazí, robotníci, pokiaľ pracujú v baníctve

a v priemysle, t. j. prevažná väčšina — sú tri týždne bez mzdy (bez ohľadu na to, či pracujú alebo nie). Prešov sám normálny, pretože v disponovaní peniazmi nie je závislý od bratislavských bánk.

Situácia na trhu: Predaj, obrat v súkromnom obchode na slobodnom území normálny, okrem nákupov, ktoré súvisia s celkovou situáciou, teda baliace a cestovné potreby, textil osobnej potreby, kde badať výpredaj. Obchod so všetkým ostatným tovarom upadá. Vo veľkoobchode úplná stagnácia. Obrat v týchto podnikoch predstavuje len asi 10 % obratu, ktorý sa dosiahol pred mesiacom.

Z národnej skupiny hlásili nasledovné opatrenia: odvolanie všetkých Uk-postavení. Uvoľnenie všetkých mužov od 16—50 rokov pre povolanie do zbrane.

Stráženie všetkých zariadení a budov, potrebných na zásobovanie a udržanie pokoja a poriadku heimatschutzom (v Bratislave a v okolitých obciach i na hornom Spiši).

Ďalej stráženie všetkých vojensky dôležitých podnikov zosilneným werkschutzom v dohode s wehrmachtom a podnikovými vedúcimi. Týmto predložené pánu vedúcemu skupiny Inland II

Reichel

SÚA Praha, Auswärtiges Amt Berlin (Zahraničný úrad Berlin), 36/498413—498415. Fotokópia originálu. (Z nemčiny preložila HT.)

354

1944, september 25. [Londýn.] — Odpoveď čs. vlády na dopyt Slovenskej národnej rady vo veci zmien v londýnskej vláde, zaslaná rádiatelegraficky do Banskej Bystrice.

Na Váš dotaz zo dňa 21. sept.¹ ohľadne rekonštrukcie vlády a menovania veliteľa čs. vojska na Slovensku dávame Vám toto vysvetlenie:

Vyslanie gen. Viesta ako veliteľa na Slovensko stalo sa k priamej žiadosti zo Slovenska zo dňa 1. sept. a k reklamácii zo dňa 5. a 11. sept.² Bolo výslovne žiadané, aby Viest prevzal velenie nad operáciami na Slovensku. Prezident pokladal za nutné okamžite vyhovieť, vyzval gen. Viesta, aby na Slovensko odišiel. Menoval ho veliteľom a zároveň všetky slovenské bojujúce jednotky premenoval na 1. armádu. Poverenie gen. Viesta si vyžiadalo jeho rezignáciu na miesto vo vláde, lebo veliteľ vojenskej jednotky podliehajúci vláde nemôže byť po dobu vykonávania veliteľskej funkcie členom tejto vlády. Gen. Viestovi bolo to zdelené gen. Ingrom do Moskvy telegramom zo dňa 8. sept.³

Ohľadne gen. Ingra má sa potom vec takto:

Čs. republika súc už 4 roky vo válečnom stave so štátmi osi zriadila v roku 1941 podľa znenia konštitúcie a zákona na obranu štátu hlavné veliteľstvo všetkých čs. branných síl. Hlavným veliteľom bol menovaný gen. Ingr, ktorý bol v tej dobe zároveň ministrom NO. Obe tie funkcie nie sú síce nezlučiteľné podľa zákona, ale v praxi je to lepšie nespojovať, keď sa činnosť hlavného veliteľa skutočne začne, budú rozlučené. Prezident súdil, že tento vhodný okamžik prišiel, keď

¹ Viď dokument čís. 333.

² Viď dokumenty čís. 211, 233, 270.

³ Viď dokument čís. 286, najmä pozn. 2.